

**ARKEOLOJİK VERİLER IŞIĞINDA TUNÇ ÇAĞI'N DA DERİCİLİK VE DERİ
ÜRÜNLERİ¹- DEKORATİF BİR DERİ ÜRÜN UYGULAMASI
(KIRLENT ÖRNEĞİ)**

LEATHER AND LEATHER PRODUCTS IN THE BATHROOM IN THE LIGHT OF
ARCHEOLOGICAL DATA - A DECORATIVE LEATHER PRODUCT APPLICATION
(THROW PILLOW EXAMPLE)

Öğr. Grv. Hülya KARAOĞLAN

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Gediz Meslek Yüksek Okulu Tasarım Programı

Orcid: 0000-0003-1363-1779

Özet

Hayvan derisi insanoğlunun ilk tanıştığı materyallerden biridir. İlk insanların en temel ihtiyaçları sırasıyla beslenme barınma ve örtünme idi. Beslenme ve örtünme ihtiyaçlarını karşılamak için avladıkları hayvanların etlerini yiyecek geriye kalan derilerini de örtünmek amacıyla kullandıklarını, günümüze kadar ulaşan ilk çağ yerleşim yerlerinin duvar resimlerinden anlamaktayız. İlk Tunç Çağ insanları maden, ahşap, seramik, kumaş ve derilerden çok çeşitli ürünler üretiyorlar hem ihtiyaçlarını karşılıyor hem de bu ürünlerin ticaretini yaparak geçimlerini sağlıyorlardı. Bu meslekler dönemin en gözde meslekleriydi.

Deri ürünlerinin ilk çağlarda nasıl tabaklandığını nerelerde kullanıldığı hangi hayvanların derilerini işlendikleri gibi sorularının cevabını günümüze kadar ulaşan çeşitli obje, duvarlara çizdikleri resimler, arkeolojik kazılarda çıkan hayvan kemikleri, deri giysi giydirilerek yapılmış heykeller, figürünler, kabartmalar, gibi çeşitli buluntulardan ve çivi yazılı belgelerde bahsedilen deri ile ilgili yazılardan yararlanmak suretiyle cevabı buluyoruz.

Deri sağlam yapısından dolayı ilk çağlar da fonksiyonel üretimlerde kullanılıyorken, çağlar atlandıkça gelişen tabaklama teknikleriyle estetik özellikler kazandırılarak kullanılmıştır. Deri uzun süreli kullanılması, soğuktan koruması ve ergonomik özelliklerinden sebeple günümüze kadar bütün yeryüzünde insanoğlunun hayatının her alanında kullandığı vazgeçilmez bir malzemedir.

Bu çalışmada arkeolojik verilerden yararlanarak İlk Çağ'dan Tunç Çağ'ının sonuna kadar günümüze ulaşmış kalıntıların belgeleriyle dericilik ve deri ürünleri anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmada sunulan örnek ürünün yapım aşamaları teknik açıdan anlatılmıştır.

Çalışmanın amacında; günümüzde gelenekselleşmiş el sanatımız olan deri süsleme Anadolu'da yaşamış binlerce yıllık uygarlıkların kültürlerinin yoğunlaşmasıyla oluşmuştur. Sanayinin gelişmesi ve hızlı üretimin popüleritesi, deri sektörünü de etkilemiştir. Tarihi el sanatımıza dikkat çekip unutulmamasını sağlamak için ise her türlü bilimsel araştırma, inceleme ve tanıtımın milli kültürümüze katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca deri ev deklarasyonu tasarımına sürdürülebilir ürün kullanımına dikkat çekmektir. Yapılan örnek

¹ Bu Makale yazar tarafından 03-05- Ekim 2018 Tarihinde Kazakistan-Almaty'da Düzenlenen III. Uluslararası Türk Coğrafyası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresin de Bildiri Olarak Sunulmuştur.

ürünün sürdürülebilir ev deklarasyonu anlayışı açısından üretime uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Arkeoloji, Deri, Deri Ürünler, Tunç Çağı, Kirlent.

Abstract

Animal skin is one of the materials that human beings first met. The most basic needs of the first people were nutrition, shelter and cover, respectively. We understand from the wall paintings of the first-generation settlements that reach to day-to-day that they use the meat of the animals they have hunted to cover their nutrition and covering needs to cover the remaining crops of food. The people of the early Bronze Age produced a wide variety of products from mines, wood, ceramics, fabrics and skins, as well as meeting their needs and making a living by trading these products. These occupations were the most popular occupations of the time.

From the various finds such as figurines, sculptures made of leather garments, animal bones from archaeological excavations, sculptures, figurines, reliefs, etc., which are used in the early ages, We find the answer by using the related articles.

Because of its strong structure, leather is used for functional production in the early ages. Leather is an indispensable material that is used in all parts of the life of mankind all over the world as it is due to its long-term use, protection from cold and ergonomic features.

In this work, archaeological data have been used to tell leather and leather products with the documents of the remains from the first ages to the end of the Bronze Age.

For the purpose of the study; the leather embellishment which is our traditional handicraft nowadays is formed by the molding of cultures of thousands of years civilizations that lived in Anatolia. The development of the industry and the popularity of rapid production have also affected the leather industry. In order to ensure that our historical handicrafts are not forgotten, it is thought that any kind of scientific research, examination and presentation will contribute to the national culture.

Keywords: Archeology, Leather, Leather Goods, Bronze Age, Throw Pillow.

GİRİŞ

İlk çağ insanının yaşamını sürdürebilmesi için çeşitli meslekler edinmesi gerekiyordu. Bu meslekler avcılık, taş yontuculu, balıkçılık, çömlekçilik, maden işlemeciliği, dökümcülük, dokumacılık, çiftçilik ve dericilik gibi mesleklerdi. Bu zorunluluklar yüzünden ortaya çıkan işçilikler tarih öncesindeki önemli mesleklerdi.

Deri, büyük olgun hayvan gövdelerini kaplayan oldukça kalın, sert, dayanıklı ve esnek örtüdür. İlk insanların deriyle tanışması kaçınılmazdı. Temel ihtiyacı olan beslenmek için avladığı hayvanların sadece etinden değil kemiklerinden, bağırsaklarından, yününden ve derisinden yararlandı. Paleolitik devir insanı avladıkları hayvanlara öfkelerini ve kazandıkları zaferi ifade etmek için hayvan derilerini boyunlarına astı. Zamanla bu derilerin vücutlarını koruduğunu fark etti. Derileri iyi yüzemediklerinden derinin üzerinde kalan et parçaları ve koku onları rahatsız etti. Her dönem en iyisinin peşinde olan insanoğlunun, derileri deniz suyunda yıkadıkları, ağaç dallarına ve kazıklar arasına gererek kuruttukları, yaktıkları ateş dumanıyla tütüledikleri, meşe palamudu gibi tanen maddesi içeren bitkileri, tuzu, külü, şapı

da ilkel sepileme yöntemlerinde kullandıkları tahmin edilmektedir (Sakaoğlu, ve Akbayar, 2002). Dericiliğin dolayısıyla deri tabaklamasının tarihinin başlangıççı da bu şekilde olmuştur.

Derinin sağlamlığı esnekliği havayı geçirme özelliği kolay buluna birliği gibi özelliklerinden dolayı insanlık tarihinin her döneminde kullanılmıştır. İnsanoğlunun her alanda ilerlediği gibi zamanla dericilikte de ilerlemiştir. Deriyi giyimden, dekorasyona, sanat eserlerine kadar pek çok alanda çeşitli form ve renklere sokmuştur (Kanbay, 1993).

1.TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDA DERİ KULLANIMI

1.1. Pelaolitik, Neolitik Ve Kalkolitik Çağ'da Deri Kullanımı

Paleolitik Çağ insanlık tarihinin en uzun dönemidir. M.Ö 600.000 ile 10.000, yılları arasın da yüz binlerce yıl sürmüştür. Genellikle çakmak taşlarının yontulmasıyla şekillendirilmiş kesici, delici ve kazıcı aletler bu dönemin en belirgin buluntularıdır. Yaklaşık 2.5 milyon yıl boyunca avcı ve toplayıcı olarak gezgin bir yaşam sürdüren insan yerleşik düzene geçerek yaşamının en büyük değişikliğini ise Neolitik Dönem'de gerçekleştirmiştir. İnsanlık tarihinde, besin üretimi yanında ilk yerleşik toplumların kurulması ile başlayan dönem Neolitik Çağ adıyla anılmaktadır. Neolitikten sonra gelen dönem olan Kalkolitik Çağ ise M.Ö 5000-3000 yılları arasında şekillenmiştir. Madenin keşfedilmesiyle beraber bakır dünyada medeniyetlerin gelişmesine ve ilerlemesine büyük katkı sağlamıştır.

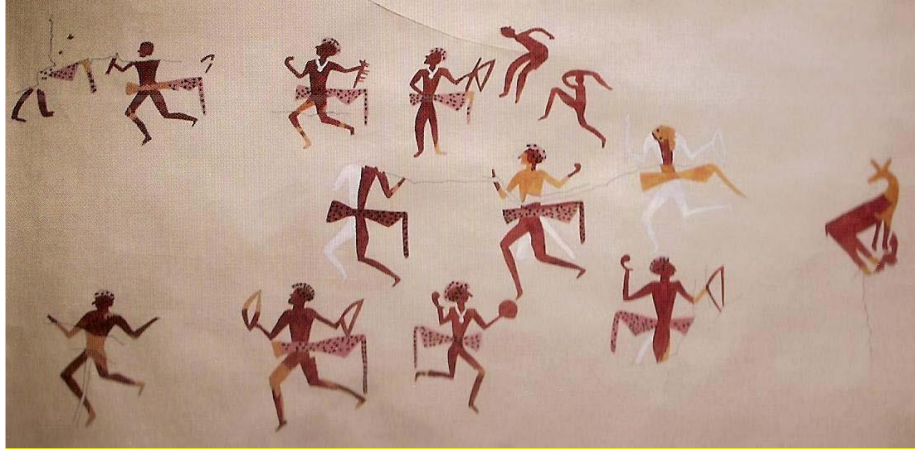
Anadolu'da av kültürünün ortaya çıkmaya başladığını gösteren resimler Peleolitik Çağ'dan itibaren görülmüştür. Bu resimler Antalya Karain, Öküzini ve Beldibi mağaralarında bulunan yassı çakıl taşı üzerine gravür tekniğiyle çizilmiş duvar resimleridir (Sevin, 2013: s.11).

Çin'de Kou-Tien'de yapılan arkeolojik kazılarda, ele geçen kireçleşmiş kemik, odun kömürü, ve deri kalıntıları, Fransa'da Chapelle-aux Saints kasabası civarında, Orta Paleolitik zamana tarihlenen mağara tabanındaki ren geyiği, dağ keçisi, sırtlan v.b. gibi hayvanların kemikleriyle yontulmuş çakmak taşları, kazıyıcılar ve çeşitli uçlar çıkması; Fırat vadisindeki kazılarda ise M.Ö. 4000 yıllarına ait kırmızı boyalı deri buluntuları ilk insanların hayvan derilerini kullandıklarını kanıtlayan en eski buluntulardandır (Sakaoğlu, ve Akbayar, 2002).

Çatalhöyük dünyanın en eski antik kentlerinden birisi olan Konya Çatalhöyük'te derinin kullanılmasına Neolitik Çağ'a ait örneklerden biri mağara duvar resimlerinde görülmüştür (Dağtaş, 2007: s.7). Duvarda boğa avı sahnesinde siyah benekli pembe leopar postları giyen adamlar ve bu adamların başlarında aynı malzemeden üretilmiş başlıklar resmedilmiştir (Mellaart, 1962: s.41-65) (Resim1-2).

Resim 1: Çatalhöyük Duvar Resimlerinde Boğa Avı Resimleri (Sevin, 2003: 53)

Resim 2: Çatalhöyük Duvar Resimlerinde Leopar Derisi Giymiş İnsan Resimleri (Yelmen, 2005: s.21)

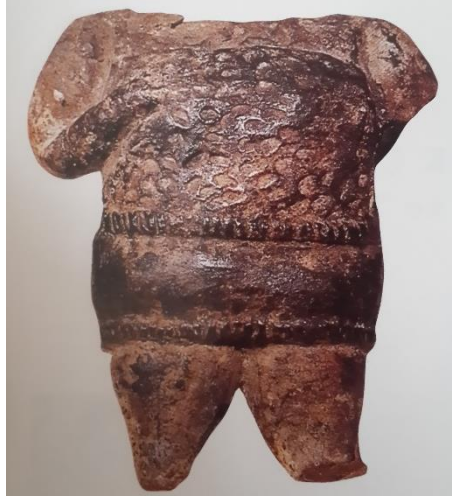
Mağara duvar resimlerine bir örnekte; M.Ö. 2000 yıllarına tarihlenen İspanya’da Altamira’ da bulunan bir mağara resminde bizonlar ve onları avlayan avcılarının avlarından gizlenmek için sırtlarına giydikleri postlarla resmedilmiştir (Yıldız, 1993) (Resim 3).

Resim 3: Avladığı geyik derisini giymiş avcı (Yelmen, 2005: s.17)

Arkeolojik kazılarda ahşap tekstil, deri, gibi dayanıksız materyallerin yüz yıllarca toprağın altında kalması beklenemez. Buna rağmen bazı konservasyon koşullarda tesadüfen korunan bu materyaller nadirde olsa günümüze kadar korunmuştur. Anadolu’da Boğazköy ve Alishar’ da yapılan kazılarda M.Ö. 2800 yıllarına tarihlenen bir çocuk mezarında ele geçen deri kalıntıları bu duruma verilecek nadir örneklerden biridir (Dağtaş, 2007: s. 7).

Anadolu’da Konya Çatalhöyük’te bulunan giyimli Ana Tanrıca heykelciğinin üzerinde leopar dersinden bir giysi ve onun altında da günümüzdeki mini eteklere benzer alttan ve üstten püsküllü bir kuşak kabartma şeklinde işlenmiştir. M.Ö. 6000’ e tarihlenen heykelcik halen Ankara Anadolu Medeniyetleri müzesinde sergilenmektedir (Türkoğlu, 2002: s.10) (Resim 5)

Resim 4: Leopar derisinden üst giydirilmiş Ana Tanrıca Heykelciği (Türkoğlu, 2002: s.10)

Derinin ürün halini almış buluntuya verilecek en eski örnek ise Ermenistan'da bir mağarada 5.5 bin yıl öncesine ait ve son derece iyi korunmuş 37 numara deri bir makosendir. Mağaranın içindeki ortamın kuru, temiz ve doğal koruma için uygun koşullara sahip olması sayesinde kaplar içindeki buğday, arpa, kayısı ve diğer gıda maddeleri de fazla bozulmadan bulunmuştur. Tek bir parça deriden yapılan ve giyen kişinin ayağının formunu sararak alması için tasarlanan deri ayakkabı, içi kuru otla dolu vaziyette idi. Bilim adamları, makosenin içinin kuru otla ayağı sıcak tutması mı yoksa şeklinin korunması için mi doldurulduğunun bilinmediğini belirtmişlerdir (<https://www.ntv.com.tr/turkiye/dunyanin-en-eski-ayakkabisi,n4wbvAI3nEiHd4ffjY161w> (Resim 5).

Resim 5: 5500 Yıllık En Eski Deri Ayakkabı (www.uralakbulut.com.tr).

Deri giysilerin Paleolitik devir de kullanıldığına ait önemli resimlerde günümüze kadar ulaşmıştır. İspanya' da da Tervel Mağarasında deriden etek giymiş kadın resimleri, yine İspanya' da Cogul Mağarasında deriden pantolon giymiş bir avcı duvarlara resmedilmiştir (Resim 6) (Yelmen, 2005, s.17).

Resim 6: Deri elbise giymiş Kadınlar ve Deri pantolon giymiş avcı (Yelmen, 2005: s.17).

İtalya-Avusturya sınırının yakınlarında 20.yy. önemli keşiflerinden biri kabul edilen bir buluntuyla karşılaşmıştır. Bu buluntu donmuş bir cesettir. Tesadüfen buzların içinde rastlanan ve Geç Neolitik Çağ (MÖ 3200) sıralarında ölmüş en eski insan vücudu olduğunu anlaşılan Ötzi isimi verilen adamın bedenindeki dövmeler kemik yapısı midesindeki yemek buluntuları, üzerindeki kıyafetleri ile günümüze kadar gelmiştir. Ceset en küçük detaylarına kadar bilim adamları tarafından incelenmiştir. Ötzi' nin üzerindeki kıyafetleri ise konumuzla ilgilidir. Ötzi' nin ayağında, tabanı ayı derisinden, üst kısmı geyik postu ve ağaç kabuğundan yapılmış, ayakkabı vardı. Ayrıca keçi derisi ceketi ve kürk şapkası üzerindeydi. Cesedin yanı sıra, Ötzi' nin eşyaların arasında, geyik derisinden yapılmış bir ok kılıfı, dana derisinden yapılmış bir bel çantası, keçi kürkünden yapılmış sırt çantası bunların yanında çeşitli eşyaları da vardı. Bu buluntu Neolitik Çağ'da yaşayan insanları tanımak için her bilime sunulan eşsiz verilerdir. Bu buluntular hayvanların derisini bu çağlardan beri işlenerek kullanıldığının da kanıtıdır (Haughton, 2008:310-316).

1.2. Tunç Çağ'ın Da Deri Kullanımı

Tunç Çağı; Kalkolitik Çağ'dan sonra gelen çağdır. Bu çağ farklı bölgelerde farklı tarihlerde yaşanmıştır. Mezopotamya ve Anadolu insanı Tunç Çağı' nı diğer yerleşim bölgelerine göre daha erken yaşamış ve hatta bu çağda yazı kullanmaya başlamışlardır. Tunç Çağı kendi içinde 3 evreye ayrılır. Bu evreler Erken Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, ve Geç Tunç Çağı dır. Erken Tunç Çağı Anadolu'da kendi içinde de I, II, III gibi üç ayrı evreye ayrılır. Erken Tunç Çağı, Anadolu'da M.Ö 3000-2000 arasına tarihlenirken, Avrupa'da M.Ö 2000-1700 arasına tarihlenir. Orta Tunç Çağı, Anadolu'da M.Ö 2000-1500 arasına tarihlenir ve bu dönemde kendi içinde I, II, III ye IV gibi dört ayrı evreye ayrılır. Avrupa'da bu dönem M.Ö 1700-1300 arasını kapsar. Anadolu'da Geç Tunç Çağı M.Ö 1500-1000 arasına tarihlenir. Avrupa'da ise M.Ö 1300-900 arasını kapsar.

İlk sandalet tarzı terliği Sümerlilerin kullandığını yazılı belgelerden biliyoruz. Köşelen yapılan bu parmak arasından geçip bileğe bağlanan basit ayakkabıyı önceleri sadece kral ve rahipler giyerken zaman içinde askerler, postacılar, tüccarlar sonrada halkın kullanımına kadar ilerlemiştir. Bu sandaletler da Mısır, Mezopotamya Asur ve Hitit gibi medeniyetlerde de kullanılmıştır. M.Ö 3000'li yıllara tarihlenen sandalet günümüze kadar ulaşmıştır (Resim:7).

Resim 7: Sandalet M.Ö. 3000. (Sakaoglu, ve Akbayar, 2002)

Tunç Çağ'ın da sandalet kullanımı yaygınlaştıkça üretim atölyeleri kurulmaya başlandı. Mısırdaki sandalet yapımında kullanılan dayanıklı deriler sığır derileriydi. Sandalet üretim atölyesinin Mısırdaki 18. Sülale dönemine ait duvar resmi, leopar derisi üretimi, derilerin kesilmesi ve boyanması, kemer üretimi, derinin yağlanması gibi resimler dericiliğin tarihini belgeleyen çok önemli resimlerdir (Yelmen, 2005: 40-41). Mısırdaki deriyle ilgili sadece duvar resimleri ortaya çıkmamıştır (Resim 8-9) M.Ö. 5000 yılına tarihlenen deri parçaları, yarı mamül deriler, deri işleme aletleri ve sepileyici bitki kalıntıları da ele geçmiştir (Kanbay, 1993).

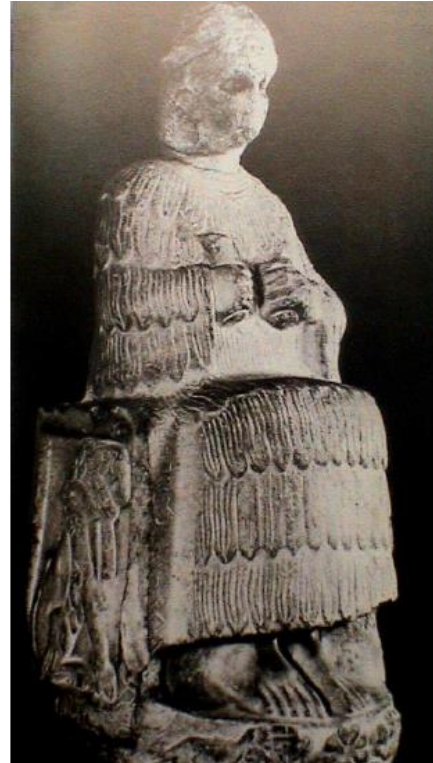

Resim 8: Mısırdaki sandalet üretim atölyesi (Yelmen, 2005: 40-41)

Resim 9: Mısırda bulunan duvar resimleri. Leopar Derisi Üretimi, Derilerin Kesilmesi Ve Boyanması, Kemer Üretimi, Derinin Yağlanması (Yelmen, 2005: 40-41)

M.Ö. 3500 - M.Ö. 2000 yılları arasında Mezopotamya yerleşik olan, Sümerliler' de kullanılan derilerin çoğunlukla yapağılı koyun postlarının olduğunu kaya kabartmalarından anlamaktayız (Resim 10). Deri sözcüğü Sümerce 'KUS' Akadca 'askum' olarak geçer. Sümer kralların ve tanrılarının kaftan biçiminde deri üstlükler giymiş olarak betimlendikleri görülmektedir. Sümerler derileri tabaklama işlemişinde sap, tuz ve diğer bazı mineraller ile bazı, meşe palamuduyla türlü tohumlardan ve yağlardan yararlanarak sepilime yaptıkları bilinmektedir (Sakaoglu, ve Akbayar, 2002: s.19-20).

Resim 10: Koyun postundan olduğu düşünülen giysisiyle bir Sümerli erkek ve Kadın.

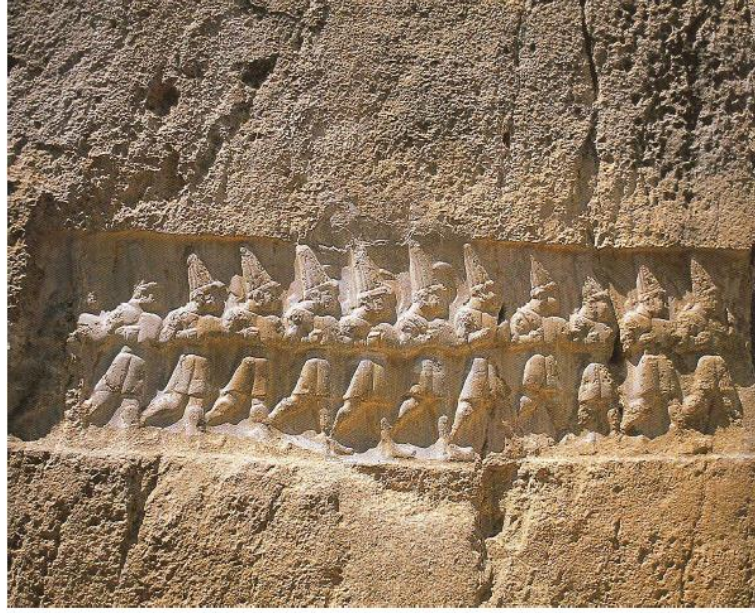
Sümerlilere ait tabletlerde derinin tabaklanmasıyla ilgili yöntemler yazmaktadır. M.Ö. 2500'lere tarihlenen bu tabletlerde deri tabaklayıcısı "ASGAB" olarak söz edilir. O döneme ait 8 işyerinden birinin deri atölyesi olduğu tabaklama atölyelerinin çevreye yaydığı kötü koku yüzünden şehir dışına taşındığı gibi bilgilerde tabletlerde yer alır. Tabaklanan derilerin arasında su yılanı da dahil olmak üzere pek çok hayvandan bahsedilir. Savaş arabalarında deriyi ilk kez Sümerler kullandı. Deri, Sümerler döneminde kapı menteşesi, ayakkabı, kemer, su kabı, yağ kabı, kalkan, ok sadağı, eyer, at koşumu, miğfer, davul derisi gibi çeşitli amaçlarla kullanılırdı. Derinin tulum olarak çıkarılıp şişirilerek cankurtaran simidi gibi kullanıldığı da biliniyor. Alacahöyük' te Hititler'den kalan bir kaya kabartmasında, bir müzisyen gayda (tulum) çalarken resmedilmiştir (Yıldız, 1993) (Resim 11).

Resim 11: Hitit Geçliğinde Deri Tulum Çalan Müzisyen (www.uralakbulut.com.tr).

Babil ve Asurluların ve kullandığı ayakkabılar, parlak keçi derilerden yapılmış ve siyah, beyaz, kırmızı ve mine rengi tonlarına renkli idiler. Bu derilere "duhsu derisi" deniliyordu. Bu derileri renklendirmek için bakır asetat ve tutkal kullanıyorlardı. Duhsu derisi sadece giysilik değil sal, tulum gibi eşyalarılar üretmek içinde uygundu (Yıldız, 1993).

Hititler Anadolu'da (M.Ö. 1460 – 1190) yıllarında yaşamış bir ulus ve devlettir. Hititlilerin kendilerine özgü burnu kalkık ayakkabıları olduğu bilinmektedir. Bu ayakkabıları özel deri atölyelerinde üretmişlerdir. Deri üretiminde çalışan ustalar dinsel anlamda temizleşmiş deriyi özenle işleyecek ustalardı. Genellikle koyun ve keçi derileri kullanıyorlar ve siyah, kırmızı ve beyaz renge boyuyorlardı. Deri giysilerin onlar için önemini dini ritüellerde çocuklara deri kıyafetler giydirmelerinden anlıyoruz (Yıldız, 1993: s. 27) (Resim 12).

Resim 12: Hitit Burnu Kalkık Ayakkabıları Giymiş Bir Dizi Hitit Tanrısı

Hitit inançlarına göre derinin özellikle de kürk giysilerin kutsal sayılmıştır. Süslü kral terlikleri, uzun konçlu çizmeler de Hitit betimlemelerinde sıklıkla karşılaşılmaktadır (Sakaoglu, ve Akbayar, 2002: s. 25).

Hitit çivi yazılı belgelerde demirciler başı, marangozlar başı, değirmenciler başı, işçiler başı, sığır sürüleri başı, dericiler başı ve çamaşırcılar gibi meslek sahipleri geçmektedir (Bilgiç, 1948: 507-508). Hititler dericilikte sepi maddesi olarak mazı ve saptan faydalandılar ayrıca alüminyum ile tabaklama yöntemini de geliştirmişlerdir (Yıldız, 1993: s. 28).

Kültepe Tabletlerin de ise derici mesleği “aşkapum” şeklinde kullanıldığı görülmektedir (Sever, s. 250).

2. GÜNÜMÜZDE DERİ KULLANIMI

Dünyanın en eski zanaatlarından biri olan deri işleme günümüzde bütün dünyada pek çok sektörde kullanılmaktadır. Ülkemizde Tuzla, Menemen ve Çorlu’da deri organize sanayii bölgesi bulunması Gerede, Uşak, Bursa, Gaziantep’teki deri üretim tesisleri, çeşitli şehirlerde fabrikalar ve küçüklü büyüklü konfeksiyon atölyeleri ile, tarih öncesi çağlardan gelen Anadolu insanının mesleği olan dericilik günümüz Türkiye’sinde de dev bir sanayii kolu olarak üretimini sürdürmektedir.

Her çağda gelişen üretim teknolojileriyle üretilen ürünlerin değişiklik gösterdiği deri ürünleri önceleri giysiler, ayakkabılar, kapı perdeleri, binek yük ve koşum hayvanlarıyla arabaların saraçlık işleri, kütüklük, palaska, kırbalar, torbalar deriden yapılmıyordu. Türk kültüründe dericilik sanatı, günlük hayatta kullanılan eşyaların üretiminde önemli olduğu gibi askeri alanda da özellikle muhafaza ve savunma amaçlı eşyalarda, kaliteli işçilik ile birlikte sanat eseri niteliği taşıyan ürünler üretilerek de kullanılmıştır.

Günümüzde derinin kullanıldığı sektörler ısınma, ilaç sanayi, aksesuar, döşeme, dekor, süsleme, giyim, sanat gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. Derinin en yaygın kullanım alanının ise giyim ve dekorasyon alanlarıdır. Derinin atıkları ise sabun, ilaç sanayi, jelâtin, hayvan maması gibi alanlarda işlenmekte ve kullanılmaktadır.

2.1.Dericilikte Kullanılan Yüzey süsleme Teknikleri

- Aplikasyon tekniği,
- Kabartma tekniği,
- Oyma tekniği,
- Kakma tekniği,
- İşleme tekniği,
- Dikiş tekniği,
- Yakma tekniği,
- Baskı tekniği,
- Boyama tekniği
- Keserek işleme tekniği
- Islatarak şekil verme tekniği
- Birleştirme teknikleri

3. ELDE KANAVİÇE İĞNE TEKNİĞİ İLE DERİ YÜZEYİNİ SÜSLEME

Türk işlemelerinde kullanılan teknikler arasında yerini alan kanaviçe özgün ve zevkli olması sebebiyle çok eski tarihlerden itibaren ev tekstil ürünlerini süslemek için kullanılmaktadır.

Türkçede çapraz dikiş anlamına gelen kanaviçe Avrupa’da “cross stitch” adıyla bilinmektedir. Seyrek telli bez (kanava) üzerine renkli ipliklerle “X” şeklinde birbirini kesen basit nakış tekniği ile yan yana ve üst üste sıralanarak desenlerin oluşturulduğu el sanatına kanaviçe denir. (Arseven, 1985: 936).

3.1. Deri Kirlent Üretim Süreci**3.1.1.Deri ve yardımcı malzemelerin seçimi**

Kirlent başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan; içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb. ile doldurulmuş küçük yastıklardır. Dekoratif yastıklar koltuk, kanepeler, divan ve yataklar üzerinde kullanışlı ve dekoru tamamlayan unsurlardır. Bunlar Türk toplumunda çok kullanılmış asırlarca evin en önemli eşyalarından biri olmuştur. (Megeb 2012, s:3)

Üzerine kanaviçe işleyerek yapılacak dekoratif kirlent (yastık) tasarımı için kullanılacak derinin yumuşak yapıda olması gerekir kösele gibi kalın derilerde bu el işini uygulamak mümkün değildir. Bu ürün için aşağıdaki deriler kullanılabilir.

Glase (Mineral sepileme) Çok ince ve yumuşak bir deri çeşididir oğlak derilerinden yapılır. Kuzu derisinden yapılan glaselerde vardır. Bunlar daha kalın ve dayanıksız yapıya sahiptir.

Elbiselik deriler (napa-zig) (Mineral sepileme): **Zig:** Küçükbaş hayvan derilerinden yapılır. Genellikle giysilik amaçla kullanılan kumaş gibi yumuşak tutumlu bir deridir.

Astarlık deriler (Mineral sepileme) Ham koyun ve keçi derilerinin türlü usullerle sepiyenmesinden elde olunan tabi renkte ve boyanmış ince, yumuşak, elastiki ve sırçası düzgün derilerdir.

Yüzlük Keçi Deriler (Mineral sepileme) Ham keçi derilerinin krom tuzlarıyla türlü usullerle sepiyenmesinden elde edilen sırça tarafından finisaj görmüş ve türlü renklere boyanmış, yumuşak tutumlu yüzlük derileridir.

Meşin (Mineral sepileme) Koyun ve keçi derilerinin farklı usullerle sepilenmesinden elde edilen tabii renkte veya boyanmış, ince, yumuşak, elastiki derilerdir. Ayakkabı astarları dekoratif ürünlerin yapımı ve ciltçilikte kullanılır.

İşleme için uygun iplerin iyi bükümlü, pürüzsüz, sağlam, eşit kalınlıkta, fiziki özelliklerinden dolayı yeni ve renk tonu aynı standart sertlikte, kaliteli bir görünüme sahip, kullanılan iğneye uygun, iplik, düşük ısı büzülme faktörüne sahip, dikişe dayanıklı, düğünsüz ve renk sabitliği olmalıdır. Bu özelliklere sahip piyasada bulunan trilobal polyester (süpersheen, polysoft), floş, viskon, suni ipek, merserize pamuk, naylon gibi ipler işleme için kullanılabilir.

3.1.2.Desen seçimi ve işlenmesi

Diğer işlemlerde kullanılan işleme tekniklerini, deri üzerine de uygulamak mümkündür. Zevke ve kullanılacak alana göre: Sade, karışık, büyük, küçük, kıvrımlı, geometrik her desen üzerinde çalışılabilir.

Deri üzerine nakış yapılırken dikkat edilecek noktalar şöyledir; ipliğin zeminin kalınlığına göre seçilmesi uygundur. İnce deri üzerine çalışılırken ince iplik, kalın deri üzerine çalışılırken kalın iplik kullanmaya dikkat edilmelidir. Fon ve applike zemini ile işleme ipliği arasındaki renk uyumuna dikkat edilmelidir. Deri üzerine işleme yapılırken kalın iğne kullanılmalıdır. Kumaşın altında ve üstünde kalan ipliklerin; keskin, ince uçlu bir makasla temizlenmesi gerekir. Kanaviçe, uygulandığı kumaş özelliğine göre iplikleri sayılarak ya da ipliği sayılamayan kumaşlar üzerine yardımcı bir gereç olan kanava bezinin telleri sayılarak yapılan bir işleme türüdür. Çalışmada deri üzerine kanaviçe yapılmıştır, fakat deri üzerine kanava bezi yerleştirilmemiştir. Bunun sebebi işleme bittikten sonra kanava bezinin telleri çekilerek söküleceği sırada deri materyalinin hasar görmesini önlemektir. Kanava bezinin işlevini görmesi için deri üzerine çalışılacak desen ve desen üzerindeki üzerinde ki renk grupları deri işaretlemeye kullanılan daha sonra siline bilen gümüş kalem ile çizilir. Kanava bezi deri üzerine yerleştirilerek kareleri nokta şeklinde işaretlenip bez kaldırılır. İşlemeye uygun ip ve iğne ile başlanır. Motif üzerine pul ve boncuklar dikilerek eklenir.

3.1.3. Birleştirme ve kenar temizleme

İşlemesi tamamlanan kirlentin ön yüzü ile arka yüzü birbiri üzerine yerleştirilerek çarklı zımba yardımıyla kenarları eşit aralıklarla en küçük ayarda delinir. Birleştirme aşamasında delinen noktalardan tığ ile elde örgü tekniği ile oyalanır. Kenarların tamamlanma aşamasına 10-15 cm kala kirlentin içi elyaf konularak doldurulur. Oya tamamlanır sağlamlaştırma yapılarak işlem tamamlanır. Kirlentin köşelerine elde hazırlanan püsküller yerleştirilerek dikilip ürün tamamlanır.

3.1.4.Bitmiş ürün resimleri

Resim 13: Bitmiş Ürün Resimleri

4.SONUÇ

Dünyada her yıl 50 milyondan fazla hayvan kürkü, derisi dişleri ya da boynuzları için katlediliyor. Halen devam eden bu katliamlarla hayvanların nesilleri hızla tükenmeye yaklaşıyor. Elbette deri dayanıklılığı hava geçirme özelliği insan vücuduna uyumuyla sağlıklı bir kullanım ürünüdür. Deri kullanımı eski çağ insanları için zorunlu idi, fakat günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte derinin yerini tutacak yeni hammaddeler mevcut. Hayvan derisi ile yapılmış ürünler satın alınırken zaten eti için kesilen hayvanların derilerinden yapılmış ürünleri seçmek 21. Yüzyıl modern ve çevresine duyarlı insanların görevi olmalıdır.

Deri sağlam yapısından dolayı ilk çağlar da fonksiyonel üretimlerde kullanıldı, çağlar atlandıkça gelişen tabaklama teknikleriyle estetik özellikler kazandırılması deriyi vazgeçilmez bir materyal haline getirdi. Tasarım ürünlerin tercihinin arttığı günümüzde modern çağ insanı deri ürünlerde de tasarım özellikleri aramaktadır. Deriye tekstil özelliklerini kazandıran Türk dericilik sektörünün hızla gelişmesi ve tüketici isteklerinin karşılanması açısından deri tasarım ürünlerine yönelik çalışmaların yapılması önemlidir.

Deri insanoğlunun var oluş süreciyle birlikte şekil almış işlenmiş sanat haline gelmiştir. Bu süreç insanoğlu var oldukça genişleyip ilerleyecektir. Deri dünya moda dünyasında önemli

bir malzemedir ve Türkiye bu konuda önemli bir yere sahiptir. Bu durumun ülkemizin ekonomisi için doğru değerlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ARSEVEN, C. Esad. (1985). *Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, Cilt 2.
- BİLGİÇ, E., “ Anadolu’nun İlk Tarihi Çağının Ana Hatları İle Rekonstrüksiyonu. (Siyasi- İdari ve İktisadi- İhtimai Bakımlardan) ”, *DTCF Dergisi, Cilt 6, Sayı 5*, 489-516.
- DAĞTAS, L., (2007). Anadolu’da Dericilik, *MAS Matbaacılık*, İstanbul.
- HAUGHTON B., (2008). Gizlenen Tarih Kayıp Medeniyetler, Gizli Bilgiler ve Eskiçağın Sırları çeviren: Halil Ummak, *Koridor Yayıncılık* İstanbul.,
- KANBAY, H. (1993). Derinin öyküsü. *Art Dekor Aylık Dekorasyon Ve Sanat Dergisi*, 7; 82-88.
- MEGEP, (2012). “Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi”, El Sanatları Teknolojisi Dekoratif Yastık ve Mindeler, Ankara.
- MELLAART, J. (1962). Excavations at Çatal Hüyük, *AnSt 12*, Journal of the British Enstitute of Archaeology at Ankara: s.41-65.
- SAKAOĞLU, N. Akbayer, N. (2002). *Derinin Anadolu’da Bin Yıllık Öyküsü*, *Creative Yayıncılık*, İstanbul.
- SEVER, H. Kültepe Tabletlerinin Anadolu Tarihi Ve Kültür Tarihi Bakımından Önemi Sy:250. dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1254/14402)
- TÜRKÖĞLU, S. (2002). Tarih Boyunca Anadolu’da Giyim Kuşam *Atılım Ürünleri ve Basım San. A.Ş.* İstanbul
- SEVİN, V. (2003). *Anadolu Arkeolojisi, Der Yayınları* İstanbul.
- YELMEN, H. (2005). Türk Dericiliği 2400 Yasında, *Kesişim Yayıncılık*, İstanbul.
- YILDIZ, N. (1993). Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi *Marmara Üniversitesi Yayın no: 540*, 495. İstanbul.
- <http://www.uralakbulut.Com.Tr-Deri-Tabaklamanın-Sırlarını-Sümerlilerden-Öğrendik-Mayıs-2012.pdf>
- <https://www.ntv.com.tr/turkiye/dunyanin-en-eski-ayakkabisi,n4wbvAI3nEiHd4ffjY161w>